

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 11/2012 vp

Valtioneuvoston selvitys (UTP) kestävän kehityksen konferenssista Rio de Janeirossa 20.—22.6.2012; luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö (eduskunnan 11.4.2012 pidettävään täysistuntokeskusteluun)

Ulkoasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Ulkoasiainvaliokunta on 22 päivänä helmikuuta 2012 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen (UTP) kestävän kehityksen konferenssista Rio de Janeirossa 20.—22.6.2012; luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö (eduskunnan 11.4.2012 pidettävään täysistuntokeskusteluun) (UTP 2/2012 vp) talousvaliokunnalle lausunnon antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Mika Honkanen ja ylitarkastaja Erja Fagerlund, työ- ja elinkeinoministeriö
- finanssineuvos Outi Honkatukia, valtiovarainministeriö
- ylitarkastaja Annika Lindblom, ympäristöministeriö
- toimialajohtaja Teija Lahti-Nuuttila, Tekes — teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus
- asiantuntija Jouni Lind, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Vihreä talous

Ulkoasiainvaliokunnan lausuntopyyntö liittyy 20.—22.6.2012 pidettävään YK:n kestävän kehityksen konferenssiin (Rio+20), jota pohjustetaan eduskunnan täysistuntokeskustelulla huhtikuussa. Täysistuntokeskustelun teemana on luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö. Keskusteluteema liittyy kiinteästi vihreän talouden edistämiseen. Vihreässä taloudessa luodaan kasvua, työtä ja hyvinvointia hyödyntämällä kestä-

västi luonnonvaroja ja ympäristöä. Tavoitteena on saada aikaan taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys.

Vihreä talous merkitsee panostamista uusiutuviin luonnonvaroihin, ekosysteemipalveluihin, puhtaaseen teknologiaan ja innovaatioihin sekä kulutus- ja tuotantotapojen muutoksia. Sen toteuttajiksi tarvitaan niin valtioita, yrityksiä kuin kuluttajiaakin.

Vihreän talouden tarvetta lisäävät kilpailu vähenevistä luonnonvaroista ja ilmastomuutoksen eteneminen. Väestön ja kulutuksen kasvu

ovat lisänneet luonnonvarojen kulutusta merkittävästi, ja tästä aiheutuvat negatiiviset vaikutukset alkavat kärjistyä ja näkyä sekä kasvavina ympäristöongelmina että kiristyvänä maailmanlaajuisena kilpailuna luonnonvaroista. Kilpailu luonnonvaroista muuttaa geopoliittisia voima-suhteita ja heikentää yleistä turvallisuutta.

Jotta vihreään talouteen siirtymisessä ja toimivien markkinoiden luomisessa edettäisiin, tarvitaan globaaleja ratkaisuja, joihin valtiot sitoutuvat. Kansainvälisesti ei ole esimerkiksi kyetty vielä luomaan yhteistä näkemystä ja tavoitteita luonnonvarojen kestäväälle käytölle tai resurssitehokkuudelle. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että Rion kokouksen avulla saadaan aikaan konkreettisia toimia, jotka edistävät vihreään talouteen siirtymistä.

Pelisääntöjä ja tarvittavia politiikkatoimia harkittaessa on otettava huomioon, että vihreän talouden edistämistä rajoittavat eri maaryhmissä erilaiset haasteet. Teollisuusmaiden ongelmana on talouden hiili-intensiivisyys ja kehitysmaiden puolestaan kasvava energia- ja materiaalikysyntä sekä alhainen energiatehokkuus. Vähiten kehittyneet maat ovat puolestaan erittäin riippuvaisia luonnonvaroista ja haavoittuvia ilmastomuutokselle ja niitä vaivaavat perusinfrastruktuurin puutteet sekä julkisen sektorin heikot valmiudet. Kun toisaalla pohditaan luonnonvarojen mahdollisimman materiaalitehokasta käyttöä, kamppailevat köyhimmät maat tilanteessa, jossa luonnonvarat joudutaan myymään jalostamattomina kehittyviin maihin. OECD on tehnyt kattavaa työtä arvioidessaan, minkälaiset politiikkatoimet sopivat erilaisten vihreän talouden kasvua rajoittavien tekijöiden poistamiseen. OECD:n osaamista on syytä hyödyntää myös Rio-prosessissa. Olennaista on, ettei tulevien ratkaisujen peruslähtökohtana ole kansainvälisten tuki-instrumenttien luominen vaan että tavoitellaan mahdollisimman markkinalähtöistä kokonaisratkaisua.

Puitteiden luominen kestäväälle luonnonvarataloudelle on vihreän talouden perusta. Tämä tulee edellyttämään paitsi toimintatapojen muutosta myös uusia innovaatioita ja investointeja. Kehitys on tältä osin sitä nopeampaa, mitä va-

kaampi ja ennakoitavampi toimintaympäristö kyetään luomaan. Tässä on sijaa kansainvälisille toimille. Rio-prosessilta odotetaan ratkaisuja myös erilaisten kumppanuus- ja yhteistyöhankkeiden toteuttamiselle. Suomen kannalta on tärkeää, että myös pk-yritysten mahdollisuudet osallistua hankkeisiin turvataan.

Vaikka vihreään talouteen siirtyminen tulee edellyttämään taloudellisia panostuksia, koituu kustannuksia myös siitä, jos ei tehtäisi mitään. Asiantuntijoiden arviona on, että luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen heikentää maailman bruttokansantuotetta vuoteen 2050 mennessä jopa 7 prosenttia.

Energia

Energiaraaka-aineet ovat nopeasti ehtyviä luonnonvarojamme. Kansainvälisen energijärjestö IEA:n arvion¹ mukaan energian kansainvälinen kysyntä tulee kasvamaan kolmanneksella vuodesta 2010 vuoteen 2035 mennessä. Tästä kasvusta arvioidaan noin 50 prosenttia tulevan yksinomaan Kiinan ja Intian voimakkaasti lisääntyvästä energiankäytöstä. Öljyn kulutuksen arvioidaan kasvavan voimakkaasti. Kiinasta on arvioitu tulevan suurin tuontiöljyn kuluttaja vuonna 2020. Samoihin aikoihin Intian on puolestaan arvioitu ohittavan Kiinan hiilen suurimpana tuontimaana. Arviot fossiilisten polttoaineiden koko ajan kasvavasta kulutuksesta ovat uhkaavia erityisesti maapallon ilmastolle. Ilmaston muutokset saattavat puolestaan järkyttää ruoantuotantoa ja aiheuttaa väestön massamuuttoa ja tätä kautta epävakautta.

Muutokset energiavirroissa vaikuttavat myös EU:n ratkaisuihin. Kun tällä hetkellä Venäjän energiaviennistä suuntautuu 2 prosenttia Kiinaan, kasvaa osuus vuoteen 2035 mennessä 20 prosenttiin. EU:n osuus puolestaan vähenee nykyisestä 61 prosentista 48 prosenttiin. Insentivejä energiatehokkuuden ja omavaraisuuden lisäämiselle syntyy myös markkinoiden luomasta paineesta.

¹ World Energy Outlook 2011

Rion kokous antaa hyvän mahdollisuuden saada aikaan konkreettisia muutoksia myös energiasektorilla. YK:n pääsihteeri on laatinut tähän liittyvän aloitteen (Sustainable energy for all), jonka kunnianhimoisena tavoitteena on turvata kestävä energiansaanti kaikille ihmisille vuoteen 2030 mennessä sekä kaksinkertaistaa energiatehokkuus ja uusiutuvan energian osuus globaalitasolla. Tavoitteen kunnianhimoisuutta osoittaa IEA:n laskelma, jossa uusiutuvan energian osuuden arvioidaan nykytoimien puitteissa kasvavan nykyisestä 13 prosentista vain 18 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä. Tämäkin kasvu tulee edellyttämään, että uusiutuvan energian tuet kasvavat tämänhetkisestä 66 miljardista 250 miljardiin dollariin vuoteen 2035 mennessä.

Edistymistä voidaan saada aikaan paitsi tukia lisäämällä myös poistamalla haitallisia tukia, muuttamalla toimintatapoja ja yhdistelemällä insentiivejä oikein. Mahdollisia väliaikaisia siirtymävaiheen tukijärjestelmiä kehitettäessä on otettava huomioon ja yhteensovitettava eri politiikkasektoreiden, kuten elinkeinopolitiikan, asettamat tarpeet. Haitallisten tukien osalta voi todeta, että IEA:n selvitysten mukaan fossiilisten polttoaineiden käyttöä tuettiin vuonna 2010 yhteensä 409 miljardilla dollarilla eli moninkertaisesti uusiutuvan energian tukeen verrattuna. Keskeistä on myös oppia hinnoittelemaan luonnonvarat oikein.

Suomi

Suomi on lisännyt viime vuosien aikana voimakkaasti julkista innovaatorahoitusta luonnonvara-, energia- ja ympäristösektorille sekä energiatehokkuuteen. Esimerkiksi Tekesin määrärahoista jo noin puolet kohdistuu sanotuille aloille. Suurelta osaltaan alan tutkimus- ja kehittämiss Hankkeet nojautuvat Suomen omiin luonnonvaroihin ja niiden jalostamiseen mahdollisimman korkealle. Vahvuutemme ovat Rio-prosessinkin kannalta keskeiset luonnonvaramme eli metsät, vesi ja mineraalit. Metsäosaamisemme, metsien kestävä kasvatus ja perinteinen jalostaminen ovat saamassa rinnalleen uuden tutkimus- ja kehittämistyön tuloksena kokonaan uusia, Rio-prosessinkin kannalta merkittäviä

tuotteita. Monilla bio- ja vesiosaamisen sekä mineraaliteknologian aloilla Suomi on jo tänään maailman johtavia maita. Sekä Suomen että maailmanyhteisönkin kannalta on tärkeää, että ympäristö-, luonnonvara- ja energiateknologian vientiponnisteluja tehostetaan entisestään.

Talousvaliokunta on käsitellyt laajasti luonnonvarojen käyttöä valtioneuvoston luonnonvaraselonteosta antamassaan mietinnössä (TaVM 47/2010 vp). Selonteko asettaa Suomen luonnonvaratalouden visioksi vuodelle 2050 älykkään luonnonvaratalouden vastuullisen edelläkävijyyden. Selonteossa keskeisenä lähtökohtana on, että luonnonvaratalous ja siihen yhdistyvä osaaminen ja palvelut muodostavat merkittävän arvonlisän ja hyvinvoinnin lähteen. Keskeisenä tavoitteena on myös hyödyntää luonnonvaroja materiaali- ja energiatehokkaasti ja pyrkien suljettuun kiertoon, joka vähentää kasvihuonepäästöjä ja jätettä eikä vaaranna luonnon ekosysteempipalveluja.

Suomen kannalta on tärkeää hyödyntää omia rajallisia luonnonvarojamme kestävästi. Niiden jalostusarvo tulee nostaa mahdollisimman korkealle ja pyrkiä jatkojalostamaan tuotteet mahdollisimman pitkälle Suomessa. Näin saamme luonnonvaroistamme parhaan lisäarvon. Siellä missä on tuotantoa, on myös parhaimmat mahdollisuudet kehittää siihen liittyvää uutta teknologiaa ja palveluja, jotka puolestaan luovat uutta vientipotentiaalia.

Energiaintensiivisen teollisuutemme ansiosta meille on kehittynyt vahvaa osaamista esimerkiksi teollisuuden prosessien ohjaukseen ja säätöön. Olemme myös kansainvälisesti edelläkävijöitä metsäteollisuuden vesikiertojen sulkemisessa ja vesitehokkuuden parantamisessa. Myös uusiutuvan energian raaka-aineiden ja jätteiden hyödyntäminen sekä kaivosteollisuuden prosessit ja laitteet ovat vahvoja osaamisalueitamme. Näillä osaamisalueilla on kansainvälistä kysyntää puhuttaessa luonnonvarojen kestävästä hyödyntämisestä. Myös Rion kokoukseen liittyen esille noussut hanke EU:n ja Kiinan välisestä ns. vesikumppanuudesta tarjoaa suomalaiselle osaamiselle uusia vientimahdollisuuksia.

Ympäristöliiketoiminnan osalta kilpailu maailmanmarkkinoilla on tiukkaa. Kilpailu edistää alan nopeaa kehittymistä edellyttäen, että toimijoilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua kilpailuun. Mahdollisimman avoin ja tasapuolinen kansainvälinen kauppa edistää ekotehokkaiden tuotteiden, teknologioiden ja toimintamallien nopeaa leviämistä. Ympäristöteknologian kaupan vapauttamiseen liittyvät tavoitteet, joita pyritään edistämään mm. WTO:n käynnissä olevala neuvottelukierroksella, ovat keskeisiä nopean kehityksen turvaamiseksi.

Talousvaliokunta katsoo, että vihreään talouden siirtyminen on nähtävä välttämättömänä globaalina kehitysaskelena, joka tarjoaa myös paljon positiivisia mahdollisuuksia. Suomen tulee tarkoin hyödyntää vahvuutensa ja olla aktiivisesti kehittämässä toimivia kansainvälisiä markkinoita.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta esittää,

että ulkoasiainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 22 päivänä maaliskuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Mauri Pekkarinen /kesk
jäs. Lars Erik Gästgivers /r
Harri Jaskari /kok
Johanna Karimäki /vihr
Pia Kauma /kok
Miapetra Kumpula-Natri /sd (osit-
tain)

Jukka Kärnä /sd
Eero Lehti /kok
Päivi Lipponen /sd
Jari Myllykoski /vas
Sirpa Paatero /sd
Juha Sipilä /kesk
Kaj Turunen /ps.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi.